

Załącznik
do uchwały Nr CCCIV/6004/2018
Zarządu Województwa Lubelskiego
z dnia 2 października 2018 r.



**Raport z monitoringu Wojewódzkiego Programu Wspierania
Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim
na lata 2014–2020 za 2017 rok**

Lublin, październik 2018

Spis treści:

Wprowadzenie	3
I. Metodologia monitoringu	3
II. Realizacja wskaźników Programu	4
Cel szczegółowy 1: Podniesienie w społeczeństwie wiedzy i kompetencji dotyczących zasad prawidłowego funkcjonowania rodziny.....	4
Cel szczegółowy 2: Kreowanie i promowanie działań wspierających pracę z rodziną naturalną.....	7
Cel szczegółowy 3: Organizacja i rozwój systemu rodzinnej pieczy zastępczej.....	11
Cel szczegółowy 4: Wspieranie istniejących form instytucjonalnej pieczy zastępczej....	14
Cel szczegółowy 5: Wspieranie i promowanie idei przysposabiania dzieci.....	16
III. Wnioski i rekomendacje.....	19
Spis tabel.....	21
Spis wykresów.....	21

Wprowadzenie

Rodzina jako najważniejsze środowisko kształtowania i rozwoju człowieka powinna być podstawowym podmiotem oddziaływań w ramach polityki społecznej. Staje się to coraz istotniejsze w obliczu współczesnych niekorzystnych zjawisk charakterystycznych dla demografii Polski, jakimi są starzenie się społeczeństwa, niska dzietność rodzin oraz wysoki współczynnik emigracji zarobkowej. Z uwagi na powyższe wszelkie działania zmierzające do wieloaspektowego wsparcia rodzin zajmują szczególne miejsce w polityce samorządu województwa lubelskiego.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wśród zadań własnych samorządu województwa wymienia opracowanie programów dotyczących wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Uchwałą nr XLIII/664/2014 z dnia 31 marca 2014 r. Sejmik Województwa Lubelskiego przyjął *Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014–2020*. Program został opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie przy współdziałaniu ekspertów zewnętrznych (przedstawicieli powiatowych centrów pomocy rodzinie).

Celem głównym Programu jest wsparcie rodzin w województwie lubelskim w wypełnianiu ich funkcji opiekuńczo – wychowawczych. Działania wskazane w Programie koncentrują się na wielozakresowej pomocy rodzinom (również tym, które nie znajdują się w sytuacjach kryzysowych) a także na podnoszeniu kompetencji kadr instytucji pracujących z rodziną. Program realizuje ponadto zapisy *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* w obszarze „Wsparcie dziecka i rodziny” a także zapisy wojewódzkich dokumentów strategicznych, tj. *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* oraz *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020*.

Niniejszy raport z monitoringu dotyczy 2017 roku. Zawiera trzy rozdziały: przedstawienie metodologii raportu, zestawienie liczbowe poszczególnych wskaźników Programu wraz z ich opisem a także wnioski i rekomendacje wynikające z monitoringu.

I. Metodologia monitoringu

Monitoring działań podejmowanych w zakresie wspierania rodzin w roku 2017 przez gminne i miejskie ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe i miejskie centra pomocy rodzinie przeprowadzono w miesiącach maj – czerwiec 2018. Jako narzędzie badawcze zastosowano ankiety (w formie tabel), których adresatami byli dyrektorzy i kierownicy ww. jednostek. W ankietach poproszono o podanie danych liczbowych odnoszących się do poszczególnych wskaźników Programu – adekwatnie do rodzajów zadań realizowanych przez jednostki pomocy społecznej. Tabele przesłano pocztą elektroniczną do 209 ośrodków pomocy społecznej, 4 miejskich ośrodków pomocy rodzinie/miejskich ośrodków pomocy społecznej oraz 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Do miast na prawach powiatu przesłano 2 ankiety: dotyczące zarówno realizacji zadań gminy jak i powiatu.

Ze względu na niewystarczający odsetek zwrotu wypełnionych ankiet do jednostek zostało wysłane ponowne zapytanie. Ostatecznie w monitoringu wzięło udział 214 instytucji (tj. niemal 92% wszystkich, do których skierowano ankiety), w tym 191 ośrodków pomocy społecznej, 19 powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz 4 miasta na prawach powiatu.

Część wskaźników zaczerpnięto ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za obydwa półrocza 2017 roku, sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za obydwa półrocza 2017 roku, sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za obydwa półrocza 2017 roku oraz ze sprawozdania MRPIPS – 03 z udzielonych w 2017 roku świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach. Ponadto część wskaźników uzyskano w wyniku analizy danych będących w posiadaniu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie oraz informacji dostępnych na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

II. Realizacja wskaźników Programu

Cel szczegółowy 1: Podniesienie w społeczeństwie wiedzy i kompetencji dotyczących zasad prawidłowego funkcjonowania rodziny.

Powyższy cel realizowany jest przez szereg działań zmierzających przede wszystkim do organizowania różnych form rodzinnego spędzania czasu, promowania inicjatyw na rzecz edukacji rodzin w zakresie poszerzania wiedzy na temat poprawnego funkcjonowania rodziny, wspierania działań profilaktycznych, wspierania inicjatyw współpracy pomiędzy podmiotami pracującymi na rzecz rodziny w środowiskach lokalnych a także do informowania o dostępnych metodach wsparcia rodziny.

Realizację celu obrazują następujące wskaźniki:

1. Liczba działań dotyczących organizowania różnych form spędzania wolnego czasu.

Gminne i miejskie ośrodki pomocy społecznej biorące udział w badaniu wskazały 1 447 różnorodnych działań lokalnych dotyczących organizowania wolnego czasu dla rodzin, dzieci i młodzieży, które miały miejsce na ich terenie (źródło: *Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej*).

Do najczęściej wymienianych rodzajów takich działań należą (podobnie jak w latach ubiegłych):

- imprezy i spotkania okolicznościowe, np. z okazji Dnia Babci i Dziadka, Dnia Mamy i Taty, Dnia Dziecka, Dnia Rodzicielstwa Zastępczego, świąt Bożego Narodzenia (zabawy choinkowe, koncerty kolęd, Mikołajki), obchody Nocy Świętojańskiej, zabawy Andrzejkowe, dożynki, obchody świąt państwowych;
- imprezy kulturalne: spotkania autorskie, wystawy tematyczne, spektakle, działania lokalnych domów kultury, występy artystyczne, akcje charytatywne, propagowanie czytelnictwa – Noc z Andersenem, Noc Bibliotek, Dyskusyjny Klub Książki; warsztaty teatralne, muzyczne i rękodzielnicze, konkursy fotograficzne i recytatorskie, projekcje filmowe, kina letnie;
- imprezy integracyjne: festyny i pikniki rodzinne, kulinarne, ogniska, inicjatywy międzypokoleniowe, spotkania seniorów, kiermasze i jarmarki;
- organizacja zajęć świetlicowych a także kolonii letnich dla dzieci, obozów, ferii, zimowisk, kuligów, wyjazdów wakacyjnych i wycieczek;

- imprezy sportowe i rekreacyjne np. dni sportu, rajdy rowerowe, spływy kajakowe, wyjścia do kina i na basen, gry terenowe, turnieje sportowe.

Ośrodki pomocy społecznej realizowały powyższe działania samodzielnie bądź włączały się w ich organizację na terenie gminy/miasta. Wykorzystywano już istniejącą już lokalną infrastrukturę (sportową, kulturalną). W imprezach brały bardzo często udział lokalne zespoły dziecięce i młodzieżowe. W ankietach podkreślano również wielopokoleniowy wymiar wielu inicjatyw.

W 2017 roku na terenie województwa lubelskiego programy lokalne wprowadzające ulgi dla rodzin wielodzietnych realizowane były przez 25 samorządów miejskich/gminnych: UM Biała Podlaska, UM Biłgoraj, UG Biłgoraj, UM Chełm, UM Janów Lubelski, UG Jastków, UG Końskowola, UM Krasnystaw, UM Kraśnik, UM Lubartów, UM Lublin, UG Łomazy, UM Łuków, UG Łuków, UG Mełgiew, UM Międzyrzec Podlaski, UM Opole Lubelskie, UM Ostrów Lubelski, UM Parczew, UM Puławy, UG Puławy, UM Świdnik, UM Tomaszów Lubelski, UG Wola Mysłowska, UM Włodawa. Ponadto programy samorządowe dla rodzin wielodzietnych funkcjonują również na terenie powiatu biłgorajskiego oraz ryckiego (źródło: *Informacja o przyznanych przez jednostki samorządu terytorialnego uprawnieniach dla członków rodzin wielodzietnych – system teleinformatyczny*).

Dnia 20 maja 2014 r. Zarząd Województwa Lubelskiego podjął uchwałę Nr CCXLV/5122/2014 w sprawie przyjęcia programu „Regionalna Karta Dużej Rodziny”. Program obejmuje wszystkie rodziny wielodzietne (wychowujące troje i więcej dzieci) chętne do wzięcia udziału w programie (w tym rodziny zastępcze) bez względu na kryterium dochodowe. Karta uprawnia rodziny wielodzietne do korzystania z ulg wprowadzonych przez jednostki samorządu województwa lubelskiego, jednostki podległe samorządom lokalnym oraz instytucje i firmy zewnętrzne, które wyrażą wolę przystąpienia do programu.

W 2017 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, jako jednostka koordynująca realizację programu „Regionalna Karta Dużej Rodziny”, wydał 64 karty dla członków 14 rodzin. W całym okresie funkcjonowania tego programu wydano 2 876 kart dla 562 rodzin (stan na dzień 13 września 2018 r.). W programie uczestniczą 174 gminy z województwa lubelskiego, które poprzez zawarcie stosownego porozumienia zobowiązały się do promocji działań na rzecz rodzin wielodzietnych zamieszkałych w województwie lubelskim, a także 39 partnerów (w tym 7 jednostek podległych samorządowi województwa lubelskiego) oferujących zniżki i ulgi posiadaczom kart.

2. Liczba działań prowadzonych na rzecz edukacji rodzin.

Na rzecz edukacji w zakresie podnoszenia kompetencji rodzicielskich przeprowadzono 882 działania (źródło: *Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej*). W poprzednim roku wskazano 950 tego typu inicjatyw. Ta grupa działań koncentrowała się na szeroko pojętej profilaktyce zjawisk kryzysowych, które mogą zakłócać prawidłowe funkcjonowanie rodziny.

Ośrodki pomocy społecznej wskazywały w tej kategorii m. in. następujące przedsięwzięcia:

- wzmocnianie kompetencji wychowawczych rodziców: uczestnictwo w grupach wsparcia, grupach samopomocowych, warsztatach umiejętności wychowawczych, programach korekcyjno – edukacyjnych, udzielanie porad

psychologicznych i pedagogicznych, szkolenia dotyczące komunikacji z dzieckiem, kształtowania postaw rodzicielskich i budowania pozytywnych relacji rodzinnych oraz reagowania w sytuacjach agresji i przemocy rówieśniczej, doradztwo w zakresie wspomaganie rozwoju dziecka oraz w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, spotkania z psychologiem i pedagogiem, warsztaty edukacji ekonomicznej z zarządzania budżetem domowym, spotkania z doradcą zawodowym, spotkania informacyjne w szkołach, pogadanki i konferencje;

- spotkania informacyjne z przedstawicielami policji, straży pożarnej, służby zdrowia, placówek oświatowych, uczestnictwo w kampaniach i pogadankach propagujących bezpieczeństwo na drodze, bezpieczne zachowania podczas wakacji, wiedzę o substancjach psychoaktywnych, uzależnieniach, używkach, cyberprzemocy, szkolenia z pierwszej pomocy przedmedycznej;
- prelekcje, wykłady, pogadanki, kampanie edukacyjne propagujące zdrowy tryb życia, np. programy prozdrowotne, akcje antynikotynowe, profilaktyka chorób różnego typu (choroby zakaźne, nadwaga, choroby łaknienia, depresja), programy bezpłatnych badań zdrowotnych, zajęcia sportowe różnego typu: spartakiady, zawody, turnieje, biegi, konkursy pływackie;
- edukacja kulturalna: wakacje z biblioteką, warsztaty kulinarne, edukacyjne, teatralne, florystyczne, wspieranie dzieci i młodzieży w zakresie braków edukacyjnych;
- upowszechnianie informacji o instytucjach świadczących pomoc w sytuacjach kryzysowych: ulotki informacyjne, broszury, informatory, plakaty, programy wolontarystyczne, praca asystentów rodziny oraz praca socjalna, szkolne programy profilaktyczne, współpraca z placówkami oświatowymi oraz poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, udzielanie informacji odnośnie uprawnień rodzin.

3. Liczba wspólnych działań przeprowadzonych przez podmioty pracujące na rzecz rodziny w środowiskach lokalnych.

W 2017 roku ośrodki pomocy społecznej wykazały 1 454 działania przeprowadzone na rzecz rodzin we współpracy z innymi instytucjami funkcjonującymi na ich terenie (źródło: *Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej*). W stosunku do roku 2016 liczba tego typu działań znacznie wzrosła (z 814). Najważniejszymi kierunkami tej grupy inicjatyw były:

- współpraca z przedstawicielami sądów, prawnikami, kuratorami sądowymi, policją, strażą pożarną, strażą miejską, programy i inicjatywy antyprzemocowe, pogadanki dotyczące bezpieczeństwa na drodze (odblaski dla dzieci), trzeźwości za kierownicą oraz dopalaczy;
- działania profilaktyczne prowadzone we współpracy z organizacjami pozarządowymi realizującymi projekty na rzecz rodzin, przedstawicielami służby zdrowia (pielęgniarki, lekarze rodzinni), praca zespołów interdyscyplinarnych oraz gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, współpraca ze stowarzyszeniami trzeźwościami, bezpłatne badania profilaktyczne;
- imprezy kulturalne, sportowe i okolicznościowe przy współudziale bibliotek, ośrodków sportowych, centrów i domów kultury, organizacji pozarządowych,

klubów seniora, parafii i organizacji kościelnych, lokalnych grup muzycznych i teatralnych (konkursy, wycieczki, rajdy, turnieje, pikniki, festiwale), współpraca z powiatowymi centrami pomocy rodzinie, Związkiem Harcerstwa Polskiego, wolontariuszami, przedstawicielami lokalnych władz, pedagogami, przedstawicielami kuratorium oświaty;

- akcje pozyskiwania środków finansowych i rzeczowych dla rodzin wymagających wsparcia, pozyskiwanie i dystrybucja żywności, włączanie się w lokalne bądź ogólnopolskie akcje charytatywne, kulturalne i społeczne (np. Szlachetna Paczka, Pomóż Dzieciom Przetrwać Zimą, Sprzątanie Świata, Noc Bibliotek).

Cel szczegółowy 2: Kreowanie i promowanie działań wspierających pracę z rodziną naturalną.

Działania służące realizacji tego celu zmierzają do powiększenia oferty i jakości usług placówek wsparcia dziennego oraz świetlic środowiskowych, wspierania profilaktyki zapobiegającej dysfunkcjom rodzin oraz różnorodnych form profesjonalnego wsparcia rodzin w kryzysie, budowania systemu wsparcia, edukacji i szkoleń, podnoszenia kwalifikacji zawodowych dla pracowników działających na rzecz rodziny, promowania współpracy międzyinstytucjonalnej i dobrych praktyk. Ponadto powyższy cel realizowany jest również poprzez wsparcie wszelkich inicjatyw organizacji pozarządowych oraz wolontariatu w zakresie pracy na rzecz wsparcia rodziny.

Do realizacji celu wybrane zostały następujące wskaźniki:

1. Liczba jednostek poradnictwa specjalistycznego oraz liczba osób korzystających z ich usług.

Tabela nr 1. Jednostki poradnictwa specjalistycznego (o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym) w latach 2012 – 2017.

Lata	Liczba jednostek	Liczba korzystających
2012	9	3 809
2013	8	3 876
2014	9	3 305
2015	9	4 348
2016	9	3 223
2017	9	1 945

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS – 03, MRPiPS – 03.

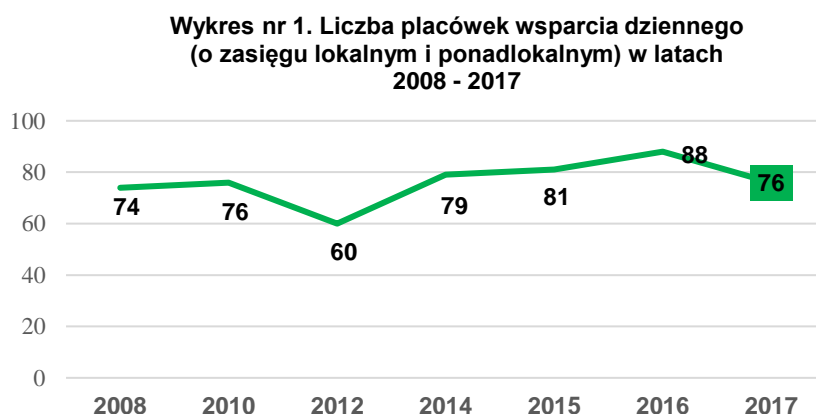
Liczba jednostek specjalistycznego poradnictwa od lat utrzymuje się w województwie lubelskim na podobnym poziomie, w ubiegłym roku odnotowano jednak znaczny spadek liczby osób korzystających z poradnictwa. Jednocześnie zapotrzebowanie na tego typu usługi potwierdzają w swoich ankietach ośrodki pomocy społecznej, które wskazały, że na ich terenie

funkcjonuje aż 112 podmiotów udzielających pomocy rodzinom w trudnych sytuacjach życiowych. Nie wskazywano wyłącznie wyspecjalizowanych jednostek specjalistycznego poradnictwa, ale również wszelkie inicjatywy mające na celu doradztwo i pomoc rodzinom, młodzieży i dzieciom. Według informacji uzyskanych z ankiet pomocą objętych zostało aż 11 439 osób. Z uwagi na fakt, że nie wszystkie ośrodki wskazały liczbę osób/rodzin korzystających z pomocy jak również nie od wszystkich ankietowanych otrzymano dane, powyższy wskaźnik może być zaniżony.

2. Liczba dostępnych placówek wsparcia dziennego oraz rodzin, które skorzystały z ich usług.

Na koniec 2017 roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 76 placówek wsparcia dziennego (z tego 68 o zasięgu lokalnym a 8 o zasięgu ponadgminnym). Liczba dzieci korzystających w ubiegłym roku z usług placówek wsparcia dziennego wyniosła 1 381 (źródło: *sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za drugie półrocze 2017 roku oraz sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za drugie półrocze 2017 roku*). Według danych udostępnionych przez gminy w nadesłanych ankietach z usług tego typu skorzystało co najmniej 1 859 rodzin – wskazywane były wszelkie placówki niosące wsparcie rodzinom z dziećmi.

W roku 2012 (rok, z którego dane posłużyły do skonstruowania diagnozy Programu) na terenie województwa funkcjonowało 60 placówek wsparcia dziennego (w tym 46 o zasięgu lokalnym a 14 o zasięgu ponadgminnym) i uczęszczało do nich średnio 1 421 dzieci. W roku 2016 funkcjonowało 88 tego typu placówek (79 o zasięgu lokalnym a 9 o zasięgu ponadgminnym) natomiast liczba korzystających dzieci wynosiła 1 821. Mając na względzie powyższe dane należy zauważyć, że nastąpił spadek liczby placówek wsparcia dziennego; zmiany w tym zakresie na przestrzeni ostatnich lat obrazuje poniższy wykres:



Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS – 03, sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez gminę i powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego.

3. Liczba działań profilaktycznych zapobiegających dysfunkcjom rodziny.

W ankietach wskazano 1 392 tego typu działania, do najczęściej wymienianych należą:

- terapia uzależnień, terapia psychologiczna, świetlice socjoterapeutyczne, poradnictwo specjalistyczne, prelekcje i pogadanki (tematyka: narkotyki, dopalacze, alkohol, nikotyna), konkursy i programy profilaktyczne skierowane do uczniów, rodziców i nauczycieli, grupy samopomocowe, punkty konsultacyjne dla ofiar przemocy, prowadzenie procedury Niebieskich Kart, praca socjalna i praca asystentów rodziny, warsztaty dotyczące wdrażania prawidłowych metod wychowawczych oraz wzmacniania kompetencji rodzicielskich i społecznych;
- wsparcie finansowe i rzeczowe rodzin, dożywianie dzieci i młodzieży, zajęcia rozwijające zainteresowania, kierowanie na kolonie, organizowanie zajęć sportowych, praca podwórkowa;
- pozostałe formy działań: ulotki, plakaty, broszury, akcje okolicznościowe, kampanie społeczne, festyny, publikacje w lokalnej prasie, warsztaty profilaktyczne dla młodzieży.

4. Liczba zatrudnionych asystentów rodzin oraz rodzin wspierających.

Wg stanu na dzień 31.12.2017 r. na terenie województwa lubelskiego zatrudnionych było 262 asystentów rodzin (źródło: *Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za drugie półrocze 2017 roku*). W 2016 roku gminy zatrudniały 273 asystentów. Nadmienić należy, że od dnia 1 stycznia 2015 r. zapewnienie usług asystenta rodziny stało się obowiązkiem każdej gminy.

W ramach ogłoszonego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Programu asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2017” 200 gmin z terenu województwa lubelskiego uzyskało dotację na dofinansowanie kosztów zatrudnienia asystentów rodziny (źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej <https://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/opieka-zastepcza-nad-dzieckiem/konkursy/rok-2017/rozstrzygniecie-programu-asystent-rodziny-i-koordynator-rodzinnej-pieczy-zastepczej-na-rok-2017/>). Ze środków przyznanych w powyższym programie zatrudniono co najmniej 217 asystentów rodziny (źródło: *Dane uzyskane z ankiet skierowanych do gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej*).

W celu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych może ona zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. W 2017 roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowały 2 rodziny wspierające (źródło: *Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej*).

5. Liczba szkoleń skierowanych do asystentów rodzin.

Zgodnie z informacjami pozyskanymi z ankiet asystenci rodziny z terenu województwa lubelskiego uczestniczyli w 308 szkoleniach podnoszących ich kwalifikacje (w roku poprzednim wskazano 360 szkoleń). Były to zarówno szkolenia nieodpłatne realizowane przez różne podmioty jak i szkolenia komercyjne. Tematyka szkoleń dotyczyła m.in.:

- zagadnień związanych z wykonywanymi przez asystentów obowiązkami: doskonalenie warsztatu pracy, metodyka pracy, metodologia współpracy z rodzicami, prowadzenie dokumentacji i jej archiwizacja, plan pomocy dziecku i plan pracy z rodziną, uprawnienia asystenta, procedura odebrania dziecka,

- procedura Niebieskiej Karty, przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, obowiązki asystenta w ustawie „Za życiem”;
- współpracy z rodzinami a w szczególności: problematyki uzależnień i przemocy w rodzinie, monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem, rozpoznawania przypadków przemocy w rodzinie, motywowania do zmiany osoby stosującej przemoc, treningu zastępowania agresji, wspomaganie dzieci z zaburzeniami rozwoju, zaburzeniami zachowania, chorobami psychicznymi, depresją, lękami;
 - wspierania kompetencji własnych asystentów rodziny – asertywność, zagadnienia dotyczące stresu w pracy i wypalenia zawodowego, bezpieczeństwo w kontakcie z klientem, superwizja.

W ramach projektu finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój pn. „Bliżej rodziny – szkolenia dla kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej” Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie zorganizował szereg szkoleń skierowanych m. in. do asystentów rodziny, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz kadry placówek opiekuńczo-wychowawczych. Przeszkolono 123 asystentów rodziny, którzy brali udział w następujących szkoleniach:

- ✓ Zachowania autodestrukcyjne młodzieży, samookaleczanie, zachowania suicydalne, zaburzenia odżywiania – symptomy i ewentualne rozwiązania;
- ✓ Autyzm, Zespół Aspergera, dzieci z nadpobudliwością psychoruchową;
- ✓ Praca z dzieckiem z zaburzonymi więziami;
- ✓ Warsztaty umiejętności opiekuńczo-wychowawczych w pracy z dziećmi i nastolatkami;
- ✓ Profilaktyka uzależnień i zachowań ryzykownych młodzieży;
- ✓ Diagnoza rodziny w kontekście działań interwencyjnych, nadzorczych i opiniodawczych;
- ✓ Asystent rodziny – metodyka, uprawnienia i dokumentowanie pracy z rodziną, w tym tworzenie planu pomocy;
- ✓ Prawo w praktyce – wybrane zagadnienia prawne.

6. Liczba wdrożonych gminnych programów wspierania rodziny.

W momencie opracowywania *Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 – 2020* w gminach funkcjonowały 54 programy wspierania rodziny, natomiast obecnie ośrodki wykazały w ankietach 183 takie dokumenty (w 2016 roku – 165).

7. Liczba podmiotów sektora pozarządowego zaangażowanych w działania wspierające rodziny.

Ośrodki pomocy społecznej biorące udział w badaniu wykazały, że na terenie ich gmin funkcjonuje 557 organizacji wspierających rodziny. Oprócz działalności organizacji pozarządowych ankietowani wskazywali w tym punkcie m. in. działania lokalnych Kół Gospodyń Wiejskich, Ochotniczej Straży Pożarnej oraz klubów sportowych.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w ramach corocznego konkursu na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w 2017 roku przeznaczył 80 000 zł na

dofinansowanie dla organizacji pozarządowych w zakresie zadania „Wspieranie działań na rzecz rodzin znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych (realizacja Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 – 2020)”. Dotacje na realizację ww. zadania otrzymało 10 podmiotów, wsparciem objęto łącznie 1 019 beneficjentów.

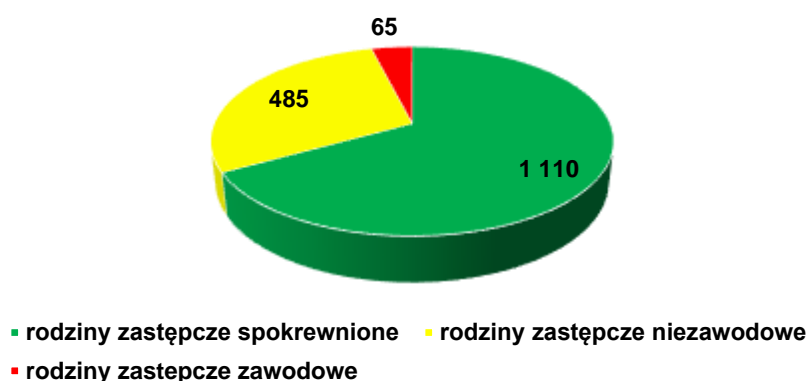
Cel szczegółowy 3: Organizacja i rozwój systemu rodzinnej pieczy zastępczej.

Działania przewidziane na realizację tego celu polegają przede wszystkim na popularyzacji idei rodzinnej pieczy zastępczej, pozyskiwaniu kandydatów na rodziców zastępczych oraz na podnoszeniu ich umiejętności wychowawczych. Ważnym aspektem mającym wpływ na rozwój tego rodzaju pieczy zastępczej jest systematyczna dbałość o podnoszenie kompetencji kadry trenerskiej szkolącej kandydatów na rodziców zastępczych oraz koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

1. Liczba rodzin zastępczych oraz liczba rodzinnych domów dziecka.

Wg danych zaczerpniętych ze *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego* na koniec 2017 roku w województwie lubelskim funkcjonowało 1 660 rodzin zastępczych. Oznacza to spadek liczby rodzin zastępczych w stosunku do 2016 roku, kiedy funkcjonowało ich 1 695. Do 15 wzrosła natomiast liczba rodzinnych domów dziecka (w 2016 roku, podobnie jak rok wcześniej, funkcjonowało ich 11). Zauważalna jest również tendencja wzrostowa w odniesieniu do liczby rodzin zastępczych zawodowych: w 2017 r. funkcjonowało 65 tego typu rodzin, w 2016 r. – 60, natomiast w 2012 r. funkcjonowały tylko 42 rodziny zastępcze zawodowe.

Wykres nr 2. Typy rodzin zastępczych funkcjonujących w województwie lubelskim w 2017 r.



Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego.

2. Liczba szkoleń oraz innych działań ukierunkowanych na podniesienie kompetencji rodziców zastępczych.

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie wskazały 86 szkoleń (również w formie konferencji) organizowanych dla rodzin zastępczych, w tym zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, osób prowadzących rodzinne domy dziecka oraz kandydatów na rodziców zastępczych.

Tematyka szkoleń w 2017 r. obejmowała m.in.:

- doskonalenie kompetencji wychowawczych rodziców zastępczych oraz prawidłowej komunikacji pomiędzy rodzicami a dziećmi, utrzymywanie prawidłowej więzi opiekuna z dzieckiem, relacje w rodzinie zastępczej, więzi i poczucie tożsamości dziecka;
- grupy wsparcia dla rodzin zastępczych, warsztaty umiejętności wychowawczych, techniki porozumiewania się, rozwiązywanie sytuacji trudnych wychowawczo, sposoby komunikacji z nastolatkiem, emocje dziecięce;
- prawne aspekty pieczy zastępczej;
- bezpieczeństwo dzieci i młodzieży oraz jego zagrożenia (dopalacze, internet);
- warsztaty psychologiczne dla dzieci, zachowania agresywne, FAS, radzenie sobie ze stresem;
- przemoc wobec dzieci, sposoby rozpoznawania przemocy;
- profilaktyka uzależnień, substancje psychoaktywne;
- fazy życia rodziny, potrzeby rozwojowe dzieci.

Ośrodek Adopcyjny w Lublinie prowadził szkolenia wg programu PRIDE, zatwierdzonego decyzją MPiPS skierowane do kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka, dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego. Szkolenie obejmuje 55 godzin warsztatowych, w tym konsultacje indywidualne w domu kandydatów, analizę mocnych stron i potrzeb rodziny w oparciu o wypełniane przez kandydatów księgi życia. Każda rodzina po ukończeniu szkolenia otrzymuje od trenerów rekomendacje do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

Ogółem w województwie Ośrodek Adopcyjny przeszkolił łącznie 32 kandydatów.

3. Liczba szkoleń dla trenerów prowadzących szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze.

Wśród działań mających realizować cel dotyczący organizacji i rozwoju systemu rodzinnej pieczy zastępczej wymienia się systematyczne szkolenie trenerów prowadzących szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze. Powiaty wskazały w ankietach 29 tego typu szkoleń/konferencji/warsztatów przeprowadzonych w 2017 roku (w poprzednim roku – 8).

Tematyka obejmowała:

- zagadnienia związane z płodowym syndromem zespołu alkoholowego;
- zagadnienia związane z traumą, psychoterapią, diagnozą kliniczną, zachowaniami autodestrukcyjnymi młodzieży, zaburzeniami zachowania;
- szkolenia z zakresu profilaktyki uzależnień, kwestie dotyczące bezpieczeństwa na wakacjach;
- treningi pewności siebie;
- arteterapię z elementami psychologii twórczości;
- szkolenie wg programu „Szkola dla Rodzin Zastępczych”.

4. Liczba szkoleń dla koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

W 2017 r. powiaty zatrudniały 69 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej (w 2016 r. – 70). W ramach ogłoszonego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Programu asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2017” 23 jednostki z terenu województwa lubelskiego uzyskały dotację na dofinansowanie kosztów zatrudnienia koordynatorów (źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej <https://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/opieka-zastepcza-nad-dzieckiem/konkursy/rok-2017/rozstrzygniecie-programu-asystent-rodziny-i-koordynator-rodzinnej-pieczy-zastepczej-na-rok-2017/>). Ze środków przyznanych w powyższym programie sfinansowano w całości lub dofinansowano wynagrodzenie dla 65 osób (źródło: *Dane uzyskane z ankiet skierowanych do powiatowych centrów pomocy rodzinie*).

Wg informacji pozyskanych w wyniku badania koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej podnosili swoje kwalifikacje uczestnicząc w 57 szkoleniach, warsztatach i konferencjach, których tematyka obejmowała m.in.:

- organizację pracy koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- kontakt pracownika pomocy społecznej z dzieckiem doświadczającym przemocy w rodzinie, sposoby rozwiązywania konfliktów;
- rozmowy z dzieckiem w pieczy zastępczej na temat jego sytuacji życiowej;
- relacje między rodzinami i opiekunami podopiecznych; trening umiejętności wychowawczych;
- zasady komunikacji z trudnym klientem, sposoby radzenia sobie ze stresem, emocjami, wypaleniem zawodowym;
- aspekty prawne funkcjonowania rodziny zastępczej, procedurę odebrania dziecka, przepisy RODO, nowelizację kodeksu postępowania administracyjnego;
- profilaktykę uzależnień i zachowań ryzykownych, dopalacze, cyberprzemoc, agresję wśród dzieci i młodzieży, zachowania autodestrukcyjne młodzieży;
- rozpoznawanie stosowania przemocy wobec dziecka;
- trudności adaptacyjne dziecka w zależności od wieku rozwojowego;
- rolę koordynatora jako kompetentnego rzecznika dziecka i rodziny;
- zaburzenia zachowania i odżywiania;
- karty rozwoju psychoruchowego, karty oceny zachowania i emocji do diagnozy dzieci;
- treningi grupowy zastępowania agresji, wzmacnianie poczucia wartości dziecka.

W ramach projektu finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój pn. „Bliżej rodziny – szkolenia dla kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej” Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie zorganizował szereg szkoleń skierowanych m. in. do asystentów rodziny, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz kadry placówek opiekuńczo-wychowawczych. Przeszkolono 52 koordynatorów, którzy brali udział w następujących szkoleniach:

- ✓ Zachowania autodestrukcyjne młodzieży, samookaleczanie, zachowania suicydalne, zaburzenia odżywiania – symptomy i ewentualne rozwiązania;
- ✓ Autyzm, Zespół Aspergera, dzieci z nadpobudliwością psychoruchową;
- ✓ Praca z dzieckiem z zaburzonymi więziami;
- ✓ Warsztaty umiejętności opiekuńczo-wychowawczych w pracy z dziećmi i nastolatkami;

- ✓ Profilaktyka uzależnień i zachowań ryzykownych młodzieży;
- ✓ Diagnoza rodziny w kontekście działań interwencyjnych, nadzorczych i opiniodawczych;
- ✓ Asystent rodziny – metodyka, uprawnienia i dokumentowanie pracy z rodziną, w tym tworzenie planu pomocy;
- ✓ Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej – metodyka, uprawnienia i dokumentowanie pracy z rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka;
- ✓ Prawo w praktyce – wybrane zagadnienia prawne.

Koordinatory rodziny pieczy zastępczej brali również udział w 2 – dniowym szkoleniu pt. „Wspieranie kompetencji społecznych wychowanków instytucjonalnej i rodzinnej pieczy zastępczej” zorganizowanym przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Odbiorcami szkolenia byli – oprócz koordynatorów – pracownicy instytucjonalnej pieczy zastępczej pracujący z dziećmi. W szkoleniu wzięło udział 30 uczestników.

5. Liczba wdrożonych powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej.

Z odpowiedzi udzielonych w ankietach zebranych od powiatowych centrów pomocy rodzinie wynika, że obecnie, podobnie jak w roku ubiegłym, funkcjonuje 21 programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej (w roku 2012, z którego pochodzi diagnoza *Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 – 2020*, w powiatach realizowanych było 17 programów).

Cel szczegółowy 4: Wspieranie istniejących form instytucjonalnej pieczy zastępczej.

W świetle obowiązujących przepisów pomoc rodzinie skoncentrowana jest na udzielaniu wsparcia w taki sposób aby stworzyć jak najbardziej optymalne warunki do pozostawiania dzieci w rodzinie biologicznej lub – jeżeli wymaga tego dobro dziecka – zapewnić dzieciom pobyt w rodzinnej pieczy zastępczej. Jeżeli nie jest to możliwe opiekę nad dzieckiem sprawuje placówka opiekuńczo – wychowawcza, dlatego założeniem tego celu Programu jest merytoryczne wsparcie kadry placówek opiekuńczo – wychowawczych poprzez realizowanie działań podnoszących kompetencje pracowników placówek oraz wspieranie różnorodnych form pracy z biologiczną rodziną dziecka.

Według stanu na dzień 31.12.2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 85 placówek opiekuńczo–wychowawczych, w 2016 roku – 72. W odniesieniu do roku poprzedniego wzrosła liczba placówek specjalistyczno-terapeutycznych i w 2017 roku funkcjonowało ich 6 w miejscowościach: Łabunie, Siedliszcze, Dubienka, Krasnystaw (2 placówki) oraz we Włodawie.

1. Liczba szkoleń oraz innych działań ukierunkowanych na podniesienie kompetencji pracowników placówek opiekuńczo – wychowawczych.

W odniesieniu do 2017 roku powiaty wskazały w badaniu 228 szkoleń, treningów, warsztatów i konferencji, w których wzięli udział pracownicy placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz kadra zarządzająca. Na szkoleniach poruszone zostały m. in. następujące kwestie:

- profilaktyka uzależnień i zachowań ryzykownych, zachowania suicydalne, dziecko z zaburzonymi więziami, cyberzagrożenia, przemoc rówieśnicza;
- diagnoza rodziny w kontekście działań interwencyjnych, nadzorczych i opiniodawczych;
- umiejętności opiekuńczo-wychowawcze w pracy z dziećmi i nastolatkami, supervizja pracy opiekuńczo-wychowawczej, przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu, konflikty w zespole;
- pierwsza pomoc przedlekarska;
- ochrona danych osobowych, zagadnienia prawne dotyczące dziecka i rodziny;
- autyzm, zespół Aspergera, FAS;
- ideał wychowawcy w oczach wychowanków, innowacyjne metody pracy z wychowankami, współpraca z rodzicami; Interwencja Relacyjna Oparta na Zaufaniu (TBRI), trening umiejętności mediacji; pomoc psychologiczno-pedagogiczna w szkole;
- techniki i strategie rozwiązywania konfliktów, bunt nastolatka, agresja wśród młodzieży, autoagresja;
- poprawa jakości usług świadczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, współpraca instytucji na rzecz zapewnienia przyszłości dziecka, tworzenie profesjonalnej dokumentacji do pracy z wychowankiem;
- rozwój psychiczny dziecka, podstawy dobrej komunikacji z dzieckiem, praca z dziećmi z rodzin dysfunkcyjnych;
- alkohol jako zagrożenie rozwoju młodego człowieka – wyzwanie dla rodziców, opiekunów i wychowawców, substancje psychoaktywne;
- edukacja seksualna dzieci, symptomy i konsekwencje wykorzystywania seksualnego, ochrona przed przemocą seksualną.

W ramach projektu finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój pn. „Bliżej rodziny – szkolenia dla kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej” Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie zorganizował szereg szkoleń skierowanych m. in. do asystentów rodziny, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz kadry placówek opiekuńczo-wychowawczych. Przeszkolono 244 pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych, którzy brali udział w następujących szkoleniach:

- ✓ Zachowania autodestrukcyjne młodzieży, samookaleczanie, zachowania suicydalne, zaburzenia odżywiania – symptomy i ewentualne rozwiązania;
- ✓ Autyzm, Zespół Aspergera, dzieci z nadpobudliwością psychoruchową;
- ✓ Praca z dzieckiem z zaburzonymi więziami;
- ✓ Warsztaty umiejętności opiekuńczo-wychowawczych w pracy z dziećmi i nastolatkami;
- ✓ Profilaktyka uzależnień i zachowań ryzykownych młodzieży;
- ✓ Diagnoza rodziny w kontekście działań interwencyjnych, nadzorczych i opiniodawczych;
- ✓ Asystent rodziny – metodyka, uprawnienia i dokumentowanie pracy z rodziną, w tym tworzenie planu pomocy;
- ✓ Prawo w praktyce – wybrane zagadnienia prawne;
- ✓ Kontrola zarządcza.

2. Liczba dzieci powracających do domów rodzinnych.

Jak wynika ze *sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za obydwa półrocza 2017 roku z pieczy zastępczej do domów rodzinnych* powróciło 121 dzieci w wieku do 18 roku życia (w tym z rodzinnej pieczy zastępczej 62 natomiast z instytucjonalnej – 59). Wskaźnik ten spadł w stosunku do roku poprzedniego, kiedy do rodziny naturalnej powróciło 180 dzieci.

Wskaźnik powyższy pozostaje niekorzystny w odniesieniu do napływu dzieci do pieczy zastępczej. W 2017 r. w pieczy zastępczej (obie formy) umieszczono 661 dzieci do 18 roku życia, z czego 471 z rodzin naturalnych. Dane wskazują, że podobnie jak w poprzednich latach najczęstszą przyczyną umieszczania dzieci w pieczy zastępczej było uzależnienie rodziców od alkoholu i bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, a dopiero w dalszej kolejności: pólsieroctwo, sieroctwo, długotrwała lub ciężka choroba rodzica, przemoc w rodzinie, niepełnosprawność co najmniej jednego z rodziców oraz inne przyczyny.

Cel szczegółowy 5: Wspieranie i promowanie idei przysposobiania dzieci.

Niewątpliwie najbardziej właściwą formą opieki nad dzieckiem w przypadku braku możliwości jego wychowywania w rodzinie biologicznej jest rodzina adopcyjna. Jednym z obowiązków samorządu województwa wskazanych przez *Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* jest prowadzenie ośrodka adopcyjnego. Od dnia 1 stycznia 2012 r. w strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie funkcjonuje Ośrodek Adopcyjny w Lublinie wraz z Filiami (Biała Podlaska, Chełm, Zamość).

Realizacja celu koncentruje się na popularyzacji wiedzy o procedurach adopcyjnych oraz szkoleniu kandydatów do przysposobienia dzieci.

1. Liczba przeprowadzonych procedur adopcyjnych zakończonych przysposobieniem dziecka.

Organizatorzy pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, sądy i rodziny zastępcze mają obowiązek zgłaszania dzieci, których sytuacja prawna umożliwia przysposobienie. Ośrodek Adopcyjny pozyskuje stosowne informacje o tych dzieciach (dotyczące ich sytuacji prawnej, rodzinnej, stanu zdrowia, stosunku do przysposobienia), które uzasadniają kwalifikację dziecka do przysposobienia. W 2017 roku do Ośrodka Adopcyjnego zgłoszono 233 dzieci.

Kwalifikacja dzieci do przysposobienia krajowego dokonywana przez Ośrodek Adopcyjny obejmuje: diagnozę psychologiczną dziecka, określenie specyfiki potrzeb dziecka w kontekście prawidłowego doboru rodziny adopcyjnej, ocenę stopnia możliwości nawiązania przez dziecko więzi emocjonalnej w nowej rodzinie, ustalenie sytuacji prawnej rodzeństwa dziecka, analizę aktualnych więzi dziecka z bliskimi mu osobami, analizę całościowej sytuacji dziecka w celu zbadania, czy przysposobienie leży w jego najlepszym interesie oraz

uwzględnienie zdania wyrażonego przez dziecko, jeżeli jego wiek i stopień dojrzałości na to pozwalają.

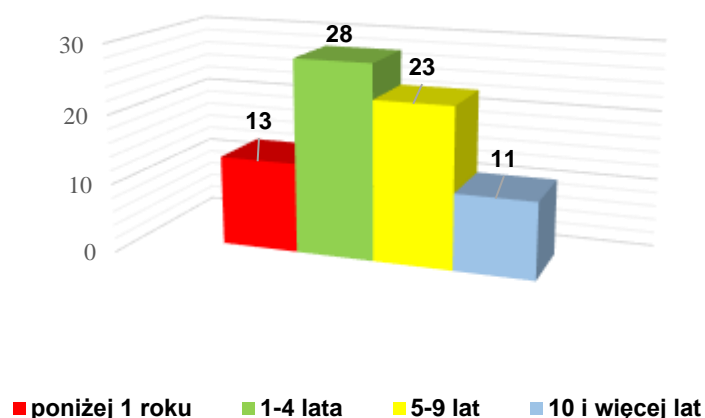
Kwalifikacja dzieci do przysposobienia odbywa się w oparciu o zgromadzoną przez Ośrodek dokumentację, a także przeprowadzone badania psychologiczno – pedagogiczne. Dla dziecka zakwalifikowanego do przysposobienia sporządza się kartę dziecka i dokument kwalifikacyjny zawierający niezbędne dla rodzin informacje o dziecku.

W przypadku dzieci zakwalifikowanych do przysposobienia Ośrodek Adopcyjny dokonuje doboru rodziny do dziecka i prowadzi nadzór nad przebiegiem procesu nawiązywania więzi między przysposabiającymi a przysposobianym. W sprawach przysposobienia dziecka współmałżonka lub przysposobienia dziecka, nad którym małżonkowie sprawowali rodzinną pieczę zastępczą Ośrodek dokonuje diagnozy funkcjonowania dziecka w rodzinie, relacji między opiekunami i dzieckiem, sposobu sprawowania opieki nad dzieckiem.

Ośrodek Adopcyjny w 2017 roku zakwalifikował do przysposobienia 62 dzieci. Przysposobionych zostało 75 dzieci – wszystkie w przysposobieniu krajowym.

Strukturę wiekową przysposobionych dzieci przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 3. Wiek dzieci przysposobionych w 2017 r.



Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań rzeczowo – finansowych z wykonywania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za obydwa półrocza 2017 roku – dane Ośrodka Adopcyjnego w Lublinie.

W porównaniu z rokiem 2016 liczba adopcji spadła (w 2016 r. przeprowadzono 90 procedur adopcyjnych, z czego 13 dotyczyło przysposobienia międzynarodowego).

Ośrodek Adopcyjny w Lublinie prowadzi również Wojewódzki Bank Danych. Do WBD zgłaszane są dzieci, dla których Ośrodek Adopcyjny kwalifikujący dziecko do przysposobienia nie znalazł rodziny adopcyjnej. Informacje o takich dzieciach rozsyłane są do Filii Ośrodka Adopcyjnego na terenie województwa lubelskiego oraz do ośrodków adopcyjnych prowadzących wojewódzkie banki danych w Polsce. W 2017 r. do WBD w Lublinie zostało zgłoszonych 34 dzieci, a do Centralnego Banku Danych w celu poszukiwania rodziny poza granicami kraju – 10 dzieci.

Przy realizacji zadań Ośrodek Adopcyjny współpracował z sądami, organizatorami i koordynatorami rodzinnej pieczy zastępczej, rodzinami zastępczymi, placówkami

opiekuńczo-wychowawczymi, Urzędami Stanu Cywilnego, ośrodkami pomocy społecznej, placówkami służby zdrowia.

W ramach promowania idei adopcji Telewizja Polska S.A. Oddział Terenowy w Lublinie na zapotrzebowanie ROPS w Lublinie przygotowała felieton telewizyjny pt. „Adopcja” promujący adopcję dzieci starszych. W miesiącu grudniu 2017 r. odbyło się 55 emisji tej audycji. Ponadto pracownicy Ośrodka Adopcyjnego promowali ideę przysposabiania dzieci poprzez udział w różnych przedsięwzięciach:

- organizowanych przez instytucje wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej zespołach dotyczących oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej;
- jako prowadzący szkolenie dla kandydatów do przysposobienia dziecka;
- jako prowadzący szkolenie dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;
- podczas panelowego spotkania kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- podczas szkoleń, w których uczestniczyli pracownicy Ośrodka.

2. Liczba szkoleń przeprowadzonych dla kandydatów na rodziców adopcyjnych.

W 2017 roku Ośrodek Adopcyjny w Lublinie wraz z Filiami przeprowadził szkolenia dla kandydatów na rodziców adopcyjnych. Przeszkolonych zostało 76 osób (w 2016 roku – 70). Szkolenia dla kandydatów odbywały się w grupach metodą warsztatową według autorskiego programu pracowników Ośrodka „Fundament więzi”, zatwierdzonego decyzją MPiPS.

Ponadto udzielono łącznie 2 221 porad dla:

- kandydatów do przysposobienia dziecka (1 810)

Wsparcie udzielane jest kandydatom podczas prowadzonej diagnozy psychologiczno-pedagogicznej, wywiadów adopcyjnych, w procesie nawiązywania relacji z przysposabianym dzieckiem, prowadzenia nadzoru nad przebiegiem okresu styczności pomiędzy rodziną i dzieckiem.

- rodzin po adopcji (264)

Wsparcie dla rodzin po adopcji obejmuje pomoc psychologiczną i pedagogiczną udzielaną na wniosek rodziny oraz pomoc osobom dorosłym adoptowanym jako dzieci w poszukiwaniu ich rodzin biologicznych i rodzeństwa.

- rodzin naturalnych (147)

Wsparcie pedagogiczno-psychologiczne udzielane jest rodzinom, których dzieci zostały zakwalifikowane do przysposobienia; rodzinom biologicznym, których dzieci zostały przysposobione; matkom deklarującym zamiar pozostawienia dziecka w szpitalu po urodzeniu; rodzicom dzieci w procesie adopcji wewnątrzrodzinnej. Pracownicy Ośrodka udzielają pomocy pacjentkom oddziałów ginekologiczno-położniczych deklarującym zamiar zrzeczenia się praw do dziecka, podczas wizyt w szpitalu informują o procedurach, udzielają wsparcia, towarzyszą podczas podejmowania decyzji, wspierają w załatwianiu spraw urzędowych. W 46 przypadkach porady dotyczyły rodzin deklarujących zamiar zrzeczenia się praw do dziecka.

III. Wnioski i rekomendacje

Wnioski	Rekomendacje	Realizatorzy rekomendacji	Sposób realizacji rekomendacji
Cel 1. Podniesienie w społeczeństwie wiedzy i kompetencji dotyczących zasad prawidłowego funkcjonowania rodziny.			
<ul style="list-style-type: none"> Ośrodki pomocy społecznej w ramach swoich uprawnień realizowały zadania na rzecz szeroko pojętego wsparcia rodziny. Podejmowane działania realizowane były samodzielnie bądź w porozumieniu z innymi podmiotami na terenie danej gminy/miasta; Działania w zakresie realizacji powyższego celu podejmował również Samorząd Województwa na skalę regionalną (Regionalna Karta Dużej Rodziny). 	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie działań zmierzających do podnoszenia kompetencji rodzicielskich, organizowania i rozwoju alternatywnych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży oraz prowadzenia zdrowego trybu życia; Wspieranie inicjatyw współpracy pomiędzy podmiotami pracującymi na rzecz rodzin w środowiskach lokalnych. 	Samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki we współpracy z placówkami oświatowymi, placówkami ochrony zdrowia, policją, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny	Kontynuacja działań zapisanych w Programie poprzez organizację plenerowych imprez rodzinnych, warsztatów tematycznych, imprez okolicznościowych, sportowych i rekreacyjnych, kampanii edukacyjnych, doradztwa pedagogicznego, akcji profilaktycznych, różnych form spędzania wolnego czasu.
Cel 2. Kreowanie i promowanie działań wspierających pracę z rodziną naturalną.			
<ul style="list-style-type: none"> Liczba jednostek poradnictwa specjalistycznego pozostaje na poziomie roku ubiegłego, spadła natomiast liczba korzystających z ich usług; Spadła liczba placówek wsparcia dziennego; Duża liczba lokalnych działań profilaktycznych zapobiegających dysfunkcjom rodziny; Spadła liczba asystentów rodziny oraz szkoleń do nich skierowanych; W stosunku do roku 2016 znacznie wzrosła liczba gminnych programów wspierania rodziny, obecnie posiada je niemal 86% gmin/miast; Wzrosła liczba lokalnych organizacji pozarządowych wspierających rodziny, z którymi współpracują lokalne samorządy. 	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie powstawania jednostek poradnictwa specjalistycznego jako podmiotów świadczących usługi w zakresie profilaktyki i pomocy rodzinie na wczesnym etapie kryzysu; Organizowanie szkoleń celem ustawicznego doskonalenia zawodowego asystentów rodziny; Promowanie działań sektora pozarządowego w obszarze wsparcia rodziny. 	Samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki we współpracy z placówkami oświatowymi, placówkami ochrony zdrowia, policją, sądami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny	Realizacja zadania własnego powiatu w zakresie prowadzenia specjalistycznego poradnictwa ze szczególnym uwzględnieniem terenów posiadających braki w tym zakresie, zwiększenie liczby asystentów rodziny – konieczność zapewnienia stałych, pochodzących z budżetów samorządów gminnych środków finansowych na ich zatrudnienie, ciągłe podnoszenie kwalifikacji asystentów rodzin, zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w realizacji usług na rzecz dziecka i rodziny (dotacje samorządów, w tym samorządu województwa), wdrożenie programów wspierania rodzin w jak największej liczbie gmin województwa lubelskiego.
Cel 3. Organizacja i rozwój systemu rodzinnej pieczy zastępczej.			

<ul style="list-style-type: none"> • Dalszy spadek liczby rodzin zastępczych, wzrosła liczba rodzinnych domów dziecka, wzrosła liczba rodzin zastępczych zawodowych; • Organizowano szkolenia zarówno dla rodziców zastępczych oraz kandydatów na rodziców zastępczych jak i kadry pracującej z rodziną zastępczą na terenie powiatu; • Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej utrzymuje się na podobnym do ubiegłorocznego poziomie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego; • Podnoszenie kompetencji wychowawczych rodziców zastępczych; • Organizowanie szkoleń dla kadry trenerskiej pracującej z rodzicami zastępczymi oraz dla koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. 	Samorząd powiatowy, samorząd wojewódzki	Kontynuacja szkoleń skierowanych do osób pracujących z rodzinami zastępczymi oraz do samych rodziców zastępczych, wspieranie działań na rzecz pozyskiwania kandydatów na rodziców zastępczych.
Cel 4. Wspieranie istniejących form instytucjonalnej pieczy zastępczej.			
<ul style="list-style-type: none"> • W stosunku do roku ubiegłego wzrosła liczba placówek opiekuńczo – wychowawczych; • Obecnie funkcjonuje sześć placówek specjalistyczno – terapeutycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie kadry placówek opiekuńczo – wychowawczych poprzez organizację szkoleń podnoszących jej kompetencje niezbędne w pracy z dziećmi przebywającymi w placówkach oraz z ich biologicznymi rodzinami. 	Samorząd powiatowy, samorząd wojewódzki	Kontynuacja działań zapisanych w Programie – szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr placówek opiekuńczo – wychowawczych.
Cel 5. Wspieranie i promowanie idei przysposabiania dzieci.			
<ul style="list-style-type: none"> • Organizowane były szkolenia dla kandydatów na rodziców adopcyjnych, udzielano im porad i wsparcia na każdym etapie procedur adopcyjnych (również po ich zakończeniu); • Promowana była idea adopcji. 	<ul style="list-style-type: none"> • Promowanie idei przysposabiania dzieci oraz wspieranie kandydatów na rodziców adopcyjnych. 	Ośrodek Adopcyjny w Lublinie wraz z Filiami, samorząd wojewódzki	Kontynuacja działań ujętych w Programie.

Na przestrzeni kilku lat realizacji *Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 – 2020* kondycja rodziny jako najważniejszej grupy społecznej ulega stopniowej poprawie. Niewątpliwie wpływ na to ma realizacja od 1 kwietnia 2016 r. ogólnopolskiego programu „500+” stanowiącego istotne wsparcie materialne. Ponadto na szczególną uwagę zasługują następujące pozytywne zjawiska:

- ❖ funkcjonowanie na poziomie lokalnym wielu jednostek wspierających instytucje niosące pomoc rodzinom, które to jednostki obejmują wsparciem i doradztwem bardzo dużą liczbę osób (jest to ważne zwłaszcza na wczesnym etapie kryzysu);
- ❖ duża liczba działań profilaktycznych mająca istotny wpływ na spadek liczby osób wymagających wsparcia specjalistów w odbudowie prawidłowych relacji w rodzinie, zmianie stylu życia i umacnianiu prawidłowych postaw rodzicielskich;
- ❖ wzrost aktywności organizacji pozarządowych w zakresie wsparcia dziecka i rodziny na poziomie lokalnym oraz promowanie działań sektora pozarządowego przez instytucje publiczne;
- ❖ dostosowywanie się funkcjonujących placówek opiekuńczo-wychowawczych do wymagań i standardów wskazanych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, co w konsekwencji ogranicza liczebność dzieci

przebywających w jednej placówce stwarzając tym samym dogodniejsze warunki dla ich osobistego rozwoju.

Niekorzystnym trendem widocznym w ostatnich latach jest natomiast fakt, iż liczba rodzin zastępczych, które powinny przyjmować dzieci w pierwszej kolejności, systematycznie spada. Z tego względu promowanie idei rodzicielstwa zastępczego jest tym kierunkiem działań, na który należy zwrócić szczególną uwagę.

Działania wymienione w *Wojewódzkim Programie Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014–2020* były realizowane w 2017 roku na wszystkich szczeblach samorządu, często we współpracy z różnymi podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny. Na chwilę obecną nie zachodzi potrzeba dokonywania zmian w treści *Programu*. Wskazana jest natomiast kontynuacja działań – przy czym największy nacisk należy położyć na obszary objęte rekomendacjami.

Spis tabel:

Tabela nr 1. Jednostki poradnictwa specjalistycznego (o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym) w latach 2012 – 2017..... str. 7

Spis wykresów:

Wykres nr 1. Liczba placówek wsparcia dziennego (o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym) w latach 2008 – 2017..... str. 8

Wykres nr 2. Typy rodzin zastępczych funkcjonujących w województwie lubelskim w 2017 r..... str. 11

Wykres nr 3. Wiek dzieci przysposobionych w 2017 r..... str. 17